

BLÄNKET

Informationskrift för medlemmar i Svenska Fyrsällskapet 2001:2. Årg 5

BLÄNKET

2001:2

Adress:

Svenska Fyrsällskapet
c/o Esbjörn Hillberg
Donsö backe 16
430 82 Donsö
Tel. 031-97 21 48
Fax. 031-97 06 23

e-post:

esbjorn@hillberg.com
Hemsida: www.fyr.org

Redaktör: Maria Elsby
Uppegårdsvägen 25
444 42 Stenungsund
Tel. 0303-77 03 01

e-post:

maria.elsby@telia.com

Nästa manusstopp:

20 februari 2002

Avisera senast 1 februari

ISSN 1404-3262

OMSLAGSBILD:

Måseskärs gamla fyr

Foto & copyright: Magnus Rietz

*Författarna är själva
ansvariga för artiklarnas
innehåll och bilder.*

Innehåll

Ordförandes sektor	2
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Fyrresan till Estland	3
<i>Mats Westergren</i>	
Så blev vi fyrvaktare	10
<i>Lennart von Post</i>	
Hvens västra fyr	13
<i>Lennart Petersson</i>	
Fyrkonferensen i Göteborg 20-22 september 2001	17
<i>Ingvar "Immen" Persson</i>	
Korsord	18
<i>Leif Elsby</i>	
Fyrutflykt till Skagen	21
<i>Harry Sellmann</i>	
Smygehuk blinkar åter	23
<i>Magnus Rietz</i>	
Projekt OCCAS	24
<i>Magnus Rietz</i>	
Furillen - Occas Projekt på Gotland	25
<i>Ingvar "Immen" Persson</i>	
"Levande" fyrhistorik i nyinvigda Dalénium.....	26
<i>Ebbe Almqvist</i>	
Fyrutflykt till Häradsjär	27
<i>Christian Lagerwall</i>	
Årets VIPP för år 2001	28
<i>Johnny Söderlund</i>	
Bokrecension	29
<i>Harry Sellmann</i>	
FYR TUSAN! än en gång	30
<i>Jinger Bremberg</i>	
Nyutkomna fyrböcker	31
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Kommande föreningsmöten m.m	32
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Efterlysningar	33
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Klubbmärken, tröjor m.m.	34
<i>Esbjörn Hillberg</i>	
Notiser	35
<i>Johnny Söderlund, Esbjörn Hillberg, Bo Bergman</i>	
Korsordsinformation	35
<i>Leif Elsby</i>	
Redaktörens ruta	36
<i>Maria Elsby</i>	

Ordförandes sektor

Hej, när jag skriver detta är det endast några få dagar kvar till vår 5-årsdag som infaller fredagen den 5 oktober 2001. En lördag för 5 år sedan träffades då 25 personer på Dalénmuseet i Stenstorp. De grundade Svenska Fyrsällskapet och antog interimistadgar för verksamheten. Vad har hänt sedan dess?

Jag är av naturen en stor optimist men utvecklingen har slagit även min optimism. Vi har nästan blivit som en snabbt växande folkrörelse av fyrintresserade människor från hela vårt land. Det måste ha funnits och finns fortfarande ett uppdämt fyrbehov som vi har börjat släppa loss. Vi har aldrig gjort reklam för vår verksamhet men ändå strömmar nya medlemmar till och vi är nu runt 1300. Det har publicerats 11 svenska fyrböcker på mindre än 2 år, radion sänder ofta program om fyrar, ett flertal konstutställningar om fyrar har arrangerats och man finner mängder av tidningsartiklar om fyrar. Det enda mediet som är totalt ointresserat av fyrar är TV och där är faktiskt svensk TV sämst i västvärlden! Hur skall vi ändra på deras inställning? Tips och kontakter efterlyses!

Vi har under det sista året också återfått fyra stora och en liten fyr i vårt land. Vidare har våra myndigheter genomfört två stora fyrintventeringar som skall ligga till grund för en kommande bevarandeplan för våra fyrplatser. Fyrar är i tiden som aldrig förr trots att de är avbemannade och trots eller kanske på grund av att man släcker och lägger ned dem.

Under sommaren arrangerades fyrkonstutställningen, Fyr Tusan, med massor av fyrkonst samt föreläsningar

om fyrar på ett tjugotal platser i Roslagen. Chalmers högskolebibliotek anordnade under hela september en fyrboksutställning. Sjöfartsmuseet i Göteborg visar en separatutställning om svenska fyrar och fyrehistoria under hela hösten och har dessutom ett flertal fyrföreläsningar.

Sist men inte minst har, som du kanske vet, Fyrsällskapet tagit initiativet till och genomfört en 3 dagars Fyrbevarandekonferens i Göteborg. I konferensen deltog c:a 70 personer allt ifrån Luleå till Nordkoster. De representerade Sjöfartsverket, Vänerens Seglationsstyrelse, Riksantikvarieämbetet, Statens Fastighetsverk, Naturvårdsverket, marina museer samt flera länsstyrelser, kommuner och städer runt våra kuster. Dessutom deltog även några fyrföreningar, ett par privatpersoner samt två representanter från det Finska Sjöfartsverket. Så det var ingen dålig samling fyrintresserade människor som för första gången var samlade för att diskutera vad man kan göra för att bevara fyrarna, våra gamla och unika marina kulturminnen. Alla deltagarna som jag hittills har talat med uppskattade vårt initiativ och tyckte att konferensen var synnerligen lyckad och en mycket fin inspirationskälla för det fortsatta fyrbevarandearbetet. Vi hoppas att konferensen blir början på en positiv utveckling och skapandet av en framtid för våra fyrar. Vi skall även försöka arrangera uppföljningskonferenser vart annat år där respektive part skall redovisa vad som har hänt.

En annan idé som vi arbetar med och även diskuterade på konferensen var att grunda "Sveriges Fyrstiftelse".

Tanken är att denna stiftelse kanske skulle kunna ta över det administrativa och ekonomiska ansvaret för alla fyrplatser som inte behövs för sjöfarten och som är värda att bevaras för framtiden. Kanske man även på något sätt skulle kunna återbemanna dem i samarbete med sjöräddningen, skärgårdsstiftelser och olika intresserade föreningar eller organisationer. Bemannade fyrplatser blir mycket lättare att underhålla och bevara samtidigt som man återigen ökar säkerheten i vår skärgård. Stiftelsen skulle dessutom ägna en del av sin verksamhet åt att intervjua och videofilma människor som bott och arbetat på fyrplatser och därmed dokumentera vår fyrhistoria innan dessa människor och deras erfarenhet försvinner. Intressenter i och bidragsgivare till stiftelsen skulle vara en kombination av berörda myndigheter och företag med anknytning till sjön och fyrar/fyrteknik. En långsiktig plan för bevarandet av våra fyrplatser måste fastläggas och stiftelsens avkastning skulle användas till underhåll och reparation av fyrplatserna samt täcka

eventuella kostnader för att återbemanna vissa av dem. En annan inkomstkälla skulle kunna vara uthyrningsverksamhet eller liknande verksamheter. Stiftelsen bör vara helt oberoende av Svenska Fyrsällskapet.

Jag tror naturligtvis inte att detta är gjort i en handvändning utan idén kommer att ta några år att förverkliga om den går att förverkliga. Kanske det även kan bli svårt rent juridiskt. Jag tror dock att det är värt att fundera på den och att en neutral Fyrstiftelse skulle kunna vara en lösning för att bevara många av våra unika fyrplatser och deras historia för kommande generationer och samtidigt göra det möjligt för människor att besöka dessa underbara platser.

Hoppas vi lyckas men för att lyckas behöver vi också din hjälp, goda idéer och goda kontakter. Hör av dig om du kan hjälpa till och vill göra en insats eller om du har bra kontakter som du tror vi kan ha nytta av.

Donsö 2001-09-24
Esbjörn

Fyrresan till Estland

(fredag 2001-06-08 - måndag 2001-06-11)

Mats Westergren

Svenska Fyrsällskapets Estlandsresa startade i Värtahamnen fredagen den 8 juni, då M/S Regina Baltica kl 17.00 lämnade kajen i ett högttrycksdominerat, men blåsigt Stockholm. Det var mer vär än sommar i luften. Efter det att alla de 16 fyrresenärerna installerat sig ombord och kunnat följa fartygets kursändringar ut genom skärgården

var det dags att kl 20.00 samla ihop gruppen i bufférestaurangen. Där kunde man ta för sig av ett tre-rätters buffébord, samtidigt som man hade fyrarna Revengegrundet och Almagrundet inom synhåll. Fyrstämningen började att sprida sig så smått i salongen.

Lördagen den 9 juni

Frukostbuffén stod dukad kl 07.00. Vid gång in mot Tallin var vädret mulet med måttlig till dålig sikt i regnet och temperaturen var endast 15°. Intressanta kännemärken som vi kunde spana in var bl.a. det höga TV-tornet och Tallins övre och nedre ensfyror som blinkade för oss.

När vi stigit iland följde en lång och utdragen kötid före passkontrollen. Våra reseguider från Estlands Riksantikvarieämbete och Sjöfartsverk tog emot oss på andra sidan passkontrollen. På kajen stod Mercedesbussen och väntade på oss. Vi åkte igenom Tallin och ut på den estländska landsbygden. Så småningom kom vi fram till Palivere herrgård, där vi stannade för lunch. Det var en treätters måltid och efteråt kunde den som var uppmärksam betrakta ett storkbo under takutbyggnaden på huset.

Nästa knutpunkt var Rohuküla hamn där vi rullade på färjan över till Hiuuma (Dagö). Farvattnen mellan fastlandet och Dagö var bara 5 m djupt - därav alla mystiska mudderverk vi såg. Då vi kommit iland på Dagö började det klarna upp i sydväst. Stackmolnen tornade upp sig likt blomkålshuvuden och sikten förbättrades i takt med krympande avstånd till öns norra strand. På Dagö bor folket koncentrerat utmed kusterna. Här levde befolkningen tidigare på fiske. På öns mitt verkar det mesta övergivet, åkrar i träda, ogallrade skogar och förfallna byggnader.

Tahkuna fyr

Den första fyr vi besökte heter Tahkuna och den ligger kanske på

den vackraste platsen av alla. Med en naturtyp och ett landskap som liknar Fårö var detta något alldeles speciellt. Fyren är en ordentlig, 43 m hög, täckt järnkonstruktion. Den är ihopsatt av ett stort antal järnbultar och byggd som en byggsats i sektioner ovanpå varandra. Lanterninen är inte original, utan en nyuppsatt mindre lanternin med två akryllinser monterade ovanpå varandra. Den ena fungerar som reserv. Den ursprungliga lanterninen ligger alldeles bredvid fyren. Många av resem medlemmarna var eniga om att det var synd att man hade gjort så här med en så fin lanternin.

Fyrens historia

Fyren Tahkuna byggdes år 1874. Fyrens nedre del, fundamentdelen, är uppbyggd av granit.

Tahkuna fyr

Foto: Thomas Wester

Kopu fyr

På vägen till Kopu fyr steg vi till c:a 60 m.ö.h. Mer än så blev det inte, eftersom Kopu är den högst belägna fyren i Estland. Kärt barn har många namn - Dagerort eller Svenskyren är andra benämningar på denna fyr. Området runt fyren är egentligen privat och ägs av en greve. Dock kan fyren besökas av allmänheten, vilket är unikt här på Dagö och i hela Estland.

Kopu fyr

Foto: Thomas Wester

Fyrens historia

Här anlades en fyr redan år 1505 på Androw-halvön, som den kuperade halvön heter. På 1800-talet fanns det 23 rovoljelampor med tillhörande reflektorer inne i lanterninen. År 1860 monterade man så in en dioptrisk roterande linsapparat. Den måste ha varit en planlins eftersom den roterade. I ett dioptriskt linsystem förekommer inga speglande ytor, utan ljuset får brytas i prismor och linser så

att det ändrar riktning och så småningom når betraktaren ute på havet. Fyren har byggts på i olika sektioner och stenarna som fyren är byggd av är lagda utan kalkbruk upp till en höjdnivå som utgör gräns mellan den nya och den gamla fyrdelen. Fyren är idag 36 m hög och den elektrifierades år 1940. I lanterninen bor idag en tredje ordningens rysk fyrilins.

Ristna fyr

Kvällens sista fyr var Ristna. Den är belägen på den västra udden av Androw-halvön. Fyren är bemannad och i fyrvaktarbostaden intill bor en barnfamilj. Ristna skiljer sig ganska radikalt från andra fyrar på ön, genom sin säregna utformning. Den röda färgen, det runda innertornet med nitar och den utsmyckade lanterninbalkongen i järn uppvisar en viss likhet med Heidenstamfyren i Sverige. De vackert böjda benen nedtill, vindflöjeln och väderstreckspilarna i toppen påminner om Högby fyr på Öland. Högby är emellertid ingen Heidenstamfyr, men unik i sitt slag i Sverige.

Fyrens historia

Ristna byggdes år 1874 som en 30 m hög stålkonstruktion. Under första världskriget blev fyren beskjuten. Den skadades och vi kunde än idag betrakta spåren efter lagade skotthål i fyrens innandöme. Av den enkla anledningen har man valt att täcka fyren med ett skal av betong. För att bli kvitt vindens verkningar har fyren stagats upp med ställinor, som får agera motkrafter. Vid Ristna fyrplats

hittar man också en byggnad som inrymmer en mistsignalstation.

När de flesta av oss vid det här laget var ganska tärda och mättade av dagens fyrbesök hade det blivit dags att ta sig till sydöstra Dagö och den lilla byn Kassari. Där nådde vi fram till Keldrimä värdshus. Kvällen gick åt till middag och inkvartering inför nattens vila.

Söndag den 10 juni

Nästa dag började med solsken och den uppmärksamme resenären kunde före bussens avgång notera den skadade livbåten Balder Viking, som låg bara ett stenkast från värdshuset. Den kom från det förlista M/S Estonia. Den hade drivit iland någonstans på norra Dagö och hade sedan transporterats hit som ett museiföremål.

Färjan tog oss över från Heltermaa till Rohuküla på det estländska fastlandet. Solens närvaro gjorde överfarten behaglig och stackmolnen växte i riktning uppåt i ett märkbart skeende i söder.

En rundtur i staden Haapsalu var det som väntade oss efter att vi kommit iland igen. Denna stad rymmer många gamla fina hus. En del är från den svenska perioden i Estlands historia. Nu bor det mest pensionärer i staden. Vi besökte till att börja med järnvägmuseet med den fina stationsbyggnaden som byggdes bara för att tsaren skulle göra en enda resa till Haapsalu! Vi gick också runt på borggården till den s.k. Biskopsborgen, som tidigare varit en gammal medeltida försvarsborg. Grunden till

denna borg byggdes redan år 1279. Den ryska tsaren Peter den store tog området från svenskarna år 1703 - 1704. I anslutning till borgen finns det också en slotts kyrka, som för övrigt var utan tak i 150 år, men som nu har renoverats. Alldeles intill kyrkan reser sig ett c:a 20 m högt "prinsesstorn". Det var bara prinsessan som fattades när vi gick förbi nedanför tornet. Lunchen intogs sedan i form av ännu en tre-rätters festmåltid. Restauranten hette den här gången "Laine" och därifrån har man fin utsikt över sundet mellan Dagö och det estländska fastlandet.

Suurupi övre fyr

Vi passerade sedan staden Keila, 30 km V om Tallin på vår väg till fyren Suurupi övre. Ett par hundra meter från fyren kunde vi iakttaga en topphemlig f.d. rysk signalspaningsstation med master och antenner av skilda slag. Suurupi övre liknar fyren Storjungfrun utanför Söderhamn. De är båda väldigt breda.

Linsen i Suurupi övre fyr

Foto: Thomas Wester

Fyrens historia

1765 var det öppen eld här på fyrens topp. Fyren brändes ned under andra världskriget. Därefter återuppbyggdes den. Fyren är 22 m hög och den ligger ganska högt ovanför klintkusten på hela 44 m.ö.h. Utsikten var ganska omfattande. TV-tornet i Tallin kunde urskiljas, liksom öarna utanför kusten. Pakri fyr syntes i väster, som en pinne långt borta i fjärran.

Tidigare var fyren belagd med puts. Denna puts hade nästan helt och hållet lossnat när vi besökte fyren. I fyrens omedelbara omgivning hittar man ett bränslefföråd med byggnadsåret 1898. En bit därifrån ligger ett hus med reservaggregat. På två grindstolpar intill trädgården finns två gjutna fyrmodeller, föreställande Kopu och Suurupi övre.

Suurupi nedre fyr

Färden gick sedan nedför backen och in på en smal skogsbilväg mot Suurupi nedre fyr. Vi passerade till att börja med ogallrade skogar nära intill vägens båda sidor, men ett stycke innan vi kom fram till fyren var skogen nygallrad och ett par virkestravar låg utmed vägen. Bussen tvingades stanna ett par hundra meter ifrån fyren med anledning av den sönderkörda vägen. De flesta av resenärerna mädde säkert inte illa av lite vandring över stock och sten, som variation till fyrarnas välstrukturerat byggda trappsteg.

Fyrens historia

Den nedre fyren byggdes 1859. Numera huserar där en ensam äldre kvinna med två skällande hundar som

var kopplade i fyrens stuprör samt en katt som sällskap. Fyren liknade mer en båk än en fyr. Byggnadsmaterialet var trä. Tidigare fanns här en kamin på varje våning. Fyrens ljuskälla var placerad på väggen innanför en träbalkong på fyrens nordsida. Den liknade mest två enkla trafikljuslyktor som var riktade ut mot havet.

Nästa stopp skedde på vägen längs havet mellan Suurupifyrarna och Paldiski. Här fick vi se den branta 20 till 30 m höga klintkusten, som var mycket lik kusten vid Kappelshamnsviken och Hallshuk SV om Farö på Gotland.

Suurupi nedre fyr

Foto: Helle Solnak och Jaan Vali

För att komma ut till den allra sista fyren på denna resa, Pakri, måste vi passera genom staden Paldiski. Hamnen i Paldiski har en stor potential bl.a. därför att den är isfri året

runt. Fartyg med ett djupgående på som mest 9 m tillåts att anlöpa hamnen här.

För att kort nämna något om stadens bakgrund och funktion kan man fastslå att området tidigare använts för en hel del militära aktiviteter. Här har t.ex. funnits en rysk militär marinbas med atomubåtar. De här lokalerna behövdes inte mer efter 20 augusti 1991, då Estland blev självständigt. Hyreshusen hade ryssarna byggt för att åstadkomma en slags barriär. De ville ha en sorts Pentagon-administration här. När den ryska marinen lämnade Estland stod byggnaderna kvar. Man passerar stora bostadsblock av betong, där fönstergluggarna gapar tomma även om det fortfarande bor en och annan familj i de förfallna husen. Det ger ett i det närmaste spöklikt intryck.

På båda sidor om den håliga och dåligt underhållna vägen ut från Paldiski till Pakri ligger det lämningar av försvarsanläggningar, som tidigare byggdes upp och användes av ryssarna. Här kan man även se resterna av kaserner där soldaterna bodde. Hela landskapet i Estland präglas för övrigt fortfarande mycket av minnena från den långa tiden under sovjetiskt styre där man inte haft tillgång till västeuropeisk standard. Man har till exempel ofta eternittak på husen, kraftledningsstolpar gjorda av betongmaterial och vitfärgade porslinsisolatorer. I Paldiski finns en hel stad av öde betongbyggnader som man inte vet hur man ska få bort.

Utanför kusten här finns två öar som heter Stora och Lilla Pakri. Där bodde det enbart svenskar fram till

andra världskriget, men nu är dessa öar obebodda.

Pakri fyr

Det finns egentligen två fyrar på Pakri-halvön, en äldre och en nuvarande som ännu är i drift.

Fyrplatsen ligger på den höga klintkusten och marken är kalkrik. Den nya fyren omges av en fyrträdgård med vackert blommande syrener och en låg stenmur som ringar in bebyggelsen. En kraftig man med en hund och två barn lät oss gå förbi sin stuga och följa den stenklädda gången till fyren.

Fyrens historia

Den äldre fyren, byggd 1724, ligger alldeles utanför själva fyrplatsen på

Fyrtrappan i Pakri

Foto: Thomas Wester

kanten av klinten. Den hade på sin tid oljelampor.

Den nya fyren byggdes 1889 och är 52 m hög, högst i Estland. Den består av ett runt torn på en åttakantig nedre fundamentdel. Även denna fyr är uppstadad med ställinor för att stå emot vindens krafter och högst upp i toppen finns vindflöjel och väderstrecksmarkeringar uppsatta. Väggarna är tegelbeklädda och säkert bortåt en meter tjocka. Fyren är bred i basen och en trappa vindlar upp längs fyrens väggar och man kan se hur varje krök återkommer på vägen upp. Det liknar känslan man får när man går in i Vinga fyr. Lanterninen är av en enorm dimension med 4 m höga fönster och säkert 4 m i diameter.

Alldeles norr om fyren kunde sedan ett par intresserade resedeltagare göra husesyn i en byggnad som var från 1950. I den fanns det ett rum med en f.d. radiosändarstation för den ryska marinen. Här inrymdes även ett dieseldoftande reservelaggregat. Det fanns också ett annat litet rum som skall ha fungerat som rysk ledningscentral. Där hängde det t.ex. planscher med gamla sovjetiska slagord och fotografier på Lenin och Stalin.

För alla fyrrar gällde att de kvarvarande stora äldre linserna var franska medan nyare kristallinser (oftast av 4:e ordn.) var av rysk tillverkning från Leningrad och höll god klass.

Middagen var det många som längtade efter, när vi satte oss ner på den ryska restaurangen "Tänav" för att äta resans sista trerätters måltid. Nu fick

det gå fort eftersom vi skulle hinna med färjan hem till Sverige. Efter det att representanterna för Estlands Sjöfartsverk och Riksantikvarieämbete önskat oss en säker sjöresa var det dags att ta farväl och gå ombord. De flesta hittade till slut både till taxfree-shop och bar för att inta förfriskningar, men framförallt riktade alla ett varmt tack till Christian Lagerwall, som hade organiserat denna lyckade resa och hittat de rätta kontaktpersonerna. Särskilt de duktiga estniska guiderna gjorde att Estlandsvistelsen blev rik på intensiva upplevelser och minnen. Ständigt var det något nytt som hände. Vädret ställde upp för oss när det behövdes med lite extra god sikt.

Överfarten till Kapellskår gick säkert och fint. Frukosten kunde intas på väg in längs Söderarmsleden och efter den relativt sett mycket lindriga passkontrollen in till Sverige fortsatte vi med den chartrade bussen mot Stockholm, där det var dags för resenärerna att skiljas åt för den här gången.

Så blev vi fyrvaktare

Lennart von Post

Kring midsommar 1996 såg min fru Lisbeth och dotter Annelie en annons i lokaltidningen. Det var Fortifikationsverket som begärde anbud på ett antal fastigheter mellan Härnösand och Örnsköldsvik. En av fastigheterna var Lungön, f.d. fyrvaktarboställe.

Det var flera år sedan familjen, som även består av sonen Hampus, besökt fyrplatsen. Vi hade seglat med vår Maxi 95:a längs Höga Kusten i 22 år. Maxin var vårt "sommarställe". Lungö fyr, som ligger c:a 5 NM från vår båtplats, kändes för nära och var samtidigt lite svår att angöra med segelbåt i alla vindar. Tre fjärdedelar av familjen var ganska mätta på segling och ungdomarna hade börjat med nya fritidsintressen.

Lungö fyrvaktarboställe till salu! - det kändes lite överkligt. Vi måste åka ut och titta igen. Visst var det ett fint utflyktsmål. Ett sådant, som man ofta promenerade till och tittade på utsikt och väder, när man låg inbläst eller inregnad i någon av de fina hamnarna som finns i vårt kustavsnitt. Men inte kunde man komma över detta med de slantar vi var beredda att betala för ett utflyktsmål. Dessutom var det mycket att renovera och sköta. Vi kontaktade våra bästa seglarvänner som vi känt i 30 år. Det är Per-Anders och Elisabeth Norlin med barnen Hanna och Viktor. Snart hade vi kommit överens om ett gemensamt anbud. Det omfattade då enligt Fortifikationsverkets prospekt hela fyrplatsen utom fyrtornet som ägdes av Sjöfartsverket och som skulle stå kvar på fastigheten.

Några veckor efter anbudstidens

utgång fick vi ett brev från Fortifikationsverket där man meddelade att Sjöfartsverket överlätit fyren på dem. De som lämnat anbud i första omgången fick nu möjlighet att korrigera sina första anbud utifrån de nya förutsättningarna. Norlins och vi hade gjort några besök till på Lungö under den här tiden. Vi tyckte att vi kunde höja budet med c:a 33%. I slutet av oktober var det två lyckliga familjer som satt med köpekontraktet. Bostadshuset med en entré i vardera gavel innehöll två lägenheter som efter smärre åtgärder kunde bli lika stora. Förrådsbodrar, matkällare och "bergrum" kunde också delas upp

Lungöns fyr med fyrvaktarna fr.v. Per-Anders och Elisabeth Norlin samt Lisbeth och Lennart von Post

Foto: Uno Gradin

med egna ingångar. Vi gjorde två lika "lotter" och så fick fyren, ett "skyddsrumsförråd", några bodar samt den kombinerade bagarstugan/sjöboden bli gemensamt. Sen vidtog lottning. För att förebygga eventuella framtida konflikter lät vi en advokat upprätta ett inbördes avtal utifrån våra överenskommelser.

Seglarfamiljerna har blivit motorbåtsfamiljer. Norlins har sålt sin Bianca 27 och vår Maxi 95 blir troligen till salu nästa vår. Lungö Fyr har blivit vårt *smultronställe* (i dubbel bemärkelse). Här bor vi semestrar, helger, nyårshelger och vintersportlov. Dessemellan är det ett utflyktsmål, för trots närheten till Härnösand kan resan både bli lång och svårplanerad om man blir inblåst.

Jag har lovat att i kommande nummer av Blänket berätta mera om vad vi gjort och upplevt på Lungö fyrvaktarboställe under de gångna åren. Nu hoppar jag fram till sommaren 2001: *Fyrsommaren*. Det hela började egentligen i september 2000. Magnus Rietz, som gjort den fantastiska boken: "Svenska Fyrar", tog kontakt med mig för att till nästa utgåva komplettera Svenska Fyrar med Lungö Fyr. Urban Wiklund, som äger Härnö Sjötaxi och som bor på Lungö, ställde upp och hämtade fyrvännerna Magnus och Ingvar "Immen" Persson på Hemsön en eftermiddag. Det var massor med utrustning som skulle ut på ön, kabelvindor, strålkastare och kameror. Väl över på Lungö fylldes släpvagnen till vår fyrhjuling till bredden med utrustning. Det blev promenadfart de 4,5 km ut till fyren. När Magnus hittat rätt kameravinkel dirigerades Immen med belysningsriggning och jag med motorsågen för

att få till den rätta bilden. Fotograferandet pågick från eftermiddagen till morgonen efter endast en timmes sömn mitt på natten. När exponeringstiderna blev halvtimmen och mer och vid några kortare fikaraster började Magnus prata med mig om "projekt OCCAS". Han berättade om Horstens och Grönskärs nytändning.

Vid den här tiden hade vi fyrfamiljer vant oss vid tanken på att fyren var släckt. Vi hade hängt upp linsen i en balk i taket på lanterninen och gjort ett provisoriskt bord på linsfundamentet. Tanken var att detta skulle bli "ett högt uppsatt lusthus" med små bänkar runt om. Utsikten är helt fantastisk. Härnön med lotsplatsen 3 km i söder, delar av staden 8 km i väster, böljande skogar till c:a 2-3 mils djup, Hemsö Hatt med höjden 208 m i norr, Höga Kustens kustprofil upp till Högbondens fyr 30 km i NV och sedan öppna Bottenhavet med Vänta Litets kassunfyr resten av varvet. Här gällde det att tänka om. Magnus hörde av sig ytterligare några gånger på telefon och drev på vår tankeverksamhet. Till slut stod det klart för oss alla: *En Fyr skall vara en Fyr. Den ska lysa!*

Kontakt togs med Christian Lagerwall på Sjöfartsverket som ställde sig mycket positiv till förslaget. Vi diskuterade karaktär, sektorering och räckvidd. Fyren har blivit ett populärt besöksmål, så sektoreringen fick utgå av säkerhetsskäl. En 210 graders gräns för 10 meters djup på Lungöns ostsida valdes. Den gamla karaktären (Int)Oc6s fick behållas. Med en 20 W lågspänningslampa skulle vi erhålla en räckvidd på 9,6 NM, vilket kändes helt rätt. Vi köpte in ny elektrisk

utrustning genom Sjöfartsverket. Lotsen Lars Grundberg gjorde en jätteinsats när han avbröt sin semester för att en natt i mitten av juli kontrollera gränsen för 10 meterskurvan på öns ostsida.

För att dels kunna vidtaga erforderliga åtgärder i lugn och ro, dels kunna göra återtändningen till ett tillfälle att minnas valde vi den 28 juli. Vi bjöd in personer som betytt något särskilt för oss under "projekt Lungön" samt representanter för sjöanknutna organisationer. Dessutom satte vi upp några anslag på Lungön och Härnösands lotsplats att "våra grannar" var välkomna med fikakorven. Redan under försommaren rapporterade lokaltidningen, Tidningen Ångermanland, om våra planer. Andra tidningar, bl.a. Metro, samt Radio och TV hängde på med korta inslag. Två dagar före nytändningen gjorde TV2-Mittnytt ett besök, eftersom man inte jobbar lördagar. Detta resulterade i ett tre minuters reportage i alla tre sändningarna

Lennart von Post förbereder återtändningen av Lungöns fyr

Foto: Uno Gradin

dagen före tändningen. Samma dag gjordes de sista förberedelserna. Utöver nytändningen var det också 140 år sedan första tändningen av Lungö Fyr. Vårt flaggställ togs fram för stor flaggning med signalen "Lungö - 2001" högst upp. Som tändningssignal skulle "Fyr" hissas i mitten (sommarekvällar är ju så ljusa här upp i norr, så fyrarna tändes så sent).

I strålkastargaraget satte vi upp en liten utställning av all den dokumentation vi kommit över under åren. Det är historieskrivningar från 1857 och framåt, kopior på originalritningar från anläggandet 1860-61 av gamla fyren, bostadshuset och uthuset. Foton från mitten av 1890-talet samt 1923-27. De senare fotona från anläggandet av nya fyren. Ritningar på nya fyren och en tidningsartikel om fyrmästare Hans Nyberg på Lungö 1931-37.

Så kom den stora dagen. Solsken och sjöbris, kan det bli bättre förutsättningar. De flesta av de särskilt inbjudna hade tackat ja. När klockan närmade sig 18.00 strömmade folk till i båtar och på öns stigar i en omfattning som vi aldrig hade drömt om. En av de första gästerna förärade oss fyra var sin för dagen specialtryckt fyrvaktar T-shirt. Den fantastiska avslutningen, de många talen och oväntade presenterna gjorde dagen till en av de mest minnesvärda i våra liv.

Nu hade vi blivit fyrvaktare!

Återtändningen av Lungö fyr blev en stor folkfest. Över 300 intresserade mötte upp för att få vara med om det historiska ögonblicket. Botnia Links huvudägare Anders Kempe fick det ärofyllda uppdraget att tända fyren igen, 13 år efter att den släcktes av Sjöfartsverket.

Ångöringsfyren på Lungöns sydostspets har en lång och intressant historia. Det har funnits två fyrtorn på udden. Den första fyren byggdes 1860-1861 och tändes 1861. Det var en lägre fyr som till en början drevs med rovolja eller fotogen. Fyren befolkades av fyrmästare och fyrvaktare och ett eller flera fyrbiträden med familjer. Passningen pågick dygnet runt.

Det nya fyrtornet uppfördes 1926-1927. Tornet blev 15 meter högt. Fyren tändes 1927 och är väl bevarad. Fyren hade dalénljus till 1964 då den elektrifierades. En spiraltrappa i järn leder upp till lanterninen. Där sitter den stora glaslins som skickar ut fyrlyuset i nattmörkret. Utsikten är fantastisk.

Hvens västra fyr

Lennart Petersson

Högt över hamnen i Kyrkbacken trönar S:t Ibbs kyrka. Sedan nästan 1000 år vakar den över samhället och dess bebyggare. Inte långt från kyrkan låg under nästan 100 år en annan vakt-hund. Hvens Västra Fyr vakade över att sjöfarten lugnt och tryggt kunde passera genom Öresund. Var trettonde sekund visade den med ett vitt ljusblänk att här ligger Hven, håll undan. Under dimma och snöstorm tjöt mistsignaleringsanläggningen. En ljudstöt i minuten. Först två, senare tre, familjer hade i nästan 100 år sin bärgning på Fyren. (Fyren kallades under sin första tid även för Västre Näs Fyr.)

Ett förslag från lotsdirektören i Södra distriktet om att anlägga en fyr på Hvens nordvästra udde godkändes av Kungl Maj:t den 13 januari 1871. Motiveringen var att det var stor trafik i Öresund mellan Hven och Danmark. 26.600 riksdaler ställdes till förfo-

gande till fyrbygget. Detta påbörjades omedelbart och bestod av ett 12 meter högt fyrtorn sammanbyggt med ett bostadshus. Fyrapparaten bestod av en lins och en fotogendrivna lampa. Hela fyrmekanismen drevs av ett lod.

Då en mistsignaleringsanläggning tillkom drevs den från början av en Bolinder råoljemotor. Då Hven elektrifierades, 1938, ersattes råoljemotorn av en elmotor och fotogenlamporna med en elektrisk lampa. Men för säkerhets skull så behöll man en råoljemotor och den vackra fotogenlampan i "tudehuset", som vi kallade det hus där mistsignaleringsanläggningen stod, hängde kvar i taket. En åtgärd som var välbetänkt med tanke på de ofta förekommande strömavbrotten. Vid Västra Fyren är erosionen stor, så fyren måste flyttas. En källa anger att fyren flyttades 100 meter in på land år 1892. En annan källa anger året till

Hvens västra fyr. Runt fyren planterades träd och buskar som vindskydd. Sommartid var fyrplatsen en lummig idyll.

Foto: Sjöfartsverket.

1901. Enligt en tredje källa, en notis i HD, Helsingborgs Dagblad, så tändes fyren på nytt efter flyttningen i augusti 1891.

Fyrområdet omfattade 4650 kvadratmeter odlingsjord med frukträd, buskar, träd och byggnader. Förutom fyrhuset med bostäder till de två fyrvaktarna fanns det en fristående fyrmästarebostad. Då mistsignaleringen infördes byggdes det ett separat maskinhus. Det fanns även på området ett tvätthus, en oljebod till fotogen och råolja samt en lång vedbod uppdelad i 4 olika rum. Ett till varje anställd samt ett förrådsrum för t.ex. färg och andra förbrukningsvaror. Givetvis byggdes det en lång med tre dörrar med hjärtan på. De låg mitt framför "tudehuset" så vintertid blev besöken inte så långvariga. Under andra världskriget tillkom 2 baracker till militärpersonal, ett skyddsrum för

fyrpersonalen och ett skyddsrum strax utanför området till den militära personalen. På 50-talet, under det kalla kriget, byggdes även ett utkikstorn och en liten bod där kameran förvarades. En Hasselbladare med stort teleobjektiv. Med den fotograferades alla militära fartyg som passerade utom danska och svenska samt alla öststatsfartyg.

Det blåser ofta och kraftigt på Hven så en skyddsplantering omkring fyren var nödvändig. Då den vuxit till sig låg fyren inbäddad i en lummig grönska. Mot alla håll stod det kraftiga almar som bröt vinden. Mellan de olika byggnaderna gick det grusade gångar. Dessa skyfflades och krattades varje lördag. Potatis- och grönsaksland låg sida vid sida med välklippta gräsmattor och rabatter. Området såg ut som en herrgårdsträdgård.

På fyren bodde fyrarna. Så kallades alltid fyrapersonalen. Från början bestod bemanningen av 2 personer, fyrmästare och fyrvaktare. Men arbetstidsförkortningen slog igenom även inom Sjöfartsverket så 1915 utökades personalen med ett fyrbiträde. Personalen arbetade i skift, 4 timmars vakt och så 8 timmars ledighet. För att vakterna skulle gå runt, så inte samma fick den så kallade hundvakten alltid, sprängdes schemat var fjärde dag med en långvakt och 2 korta vakter. Fyrmästaren hade då vakt från 12 till 18, nästa man från 18-19 och nästa 19-20. Sedan återgick man till 4 timmars vakter. Under sin vakt skulle man tända och släcka fyren. Dra upp lodet som drev fyranläggningen, se till att fyren lyste och om det blev dimma eller nedsatt sikt starta mistsignaleringsanordningen, "tudan". Från mitten av 1950-talet tillkom att var 3:e timme sända väderrapporter till SMHI från kl 07.00 till kl 22.00. De av er som lyssnade på dansk väderrapport hörde då: Hven, sydväst 8, mulet. På vintern, då det var isvinter, sändes även israpporter. Varje vardag mellan 8-12 var det allemanns vakt. Då utfördes nödvändigt reparations- och underhållsarbete. Byggnaderna, tomten och vägen skulle underhållas och repareras. Maskineriet skulle underhållas, smörjas och all mässing skulle putsas så den blänktes.

Hur var det att bo på fyren? Som barn minns man sommaren som fantastisk. En av världens finaste utsikter, badstranden nedanför fötterna, solen sken nästan alltid och släkten stod i kö för att komma på besök. Vintertid var det inte så roligt. Snö som korkade igen vägen och blåsten som var obarmhärtig. Det som många trodde

var ett problem var mistsignaleringen, eller "tudan", som vi sade. Vissa vintar var den igång i upp till en vecka i sträck. Hur kan ni sova undrade många. Visst vaknade vi på natten då den startade men sedan blev det en vana. Ibland vaknade vi då den stängdes av. Det blev så tyst.

Jag växte upp på fyren under 50- och 60-talet och har bara ljusa minnen från min barndom. Trots snöstormarna då man fick bära hem cykeln över markerna. För det var så vist arrangerat att vägen upp till fyren var lägre än de omgivande åkrarna. Då vet alla som upplevt en skånsk snövinster var snön hamnar.

För de vuxna var det antagligen ett lugnt och tryggt liv. Arbetet var inte fysiskt svårt, men väl psykiskt. Att gå upp var åttonde timme. Hålla sig vaken och då och då gå ut och se hur sikten var. I ur och skur. Det var som sagt inte sommar alltid. Men dagens lugna rytm kunde ändras. Lotsdirektören kunde komma på inspektion. Då gällde det att allt var i ordning. Inga fingeravtryck på den polerade mässingen godtogs. Flaggan skulle hissas och personalen fick klä på sig uniformen. Normalt räckte det med båtmössan med ankarkokarden. Ett problem för fyrapersonalen under många år var vattnet. Då fyren byggdes grävdes det en brunn. Tre familjer gör av med mycket vatten så varje sommar sinade brunnen. Vatten köptes då från en lantbrukare som transporterade upp vattnet i hjulburna tunnor till fyren. Där pumpades vattnet över i en stor gjutjärnstank där man fick tappa upp vattnet i en spann och bära in det till köket. Först då Hven fick elektrisk ström löstes vattenproblemet. Då borrade man en

brunn nere vid strandkanten och pumpade upp vattnet med hjälp av en elektrisk motor. Brunnen, som låg cirka 2 meter från strandkanten, gav rikligt av ett mycket gott vatten.

Nedlägningsshotet vilade över fyren. Det planerades för en ny obemannad fyr. De som kunde sökte sig till andra platser. Personalen var anställd på livstid inom Sjöfartsverket och möjligheten att bli placerad på Utklippan lockade ingen. Sigvard Jannesson begärde avsked för att arrendera en affär i Kyrkbacken. C.E. Petersson sökte och fick fyrmästarplatsen på Falsterbo Fyr. Deras platser återbesattes inte. I stället anställdes vikarier. Det hade även tidigare funnits en lokalt anställd semestervikarie. Fyrpersonalen arbetade i skift och fick ett antal fridagar per år att ta ut, dessutom hade de lagstadgad

semester. Under 40- och 50-talet var Evald Eliasson vikarie. Han efterföljdes av Gunnar Johannesson. Under fyrens sista år var bland annat Einar Bengtsson och Ture Ottosson anställda som vikarier.

1968 ersattes Hvens Västra Fyr av en ny obemannad fyr. Denna placerades c:a 450 meter norr om den gamla fyrplatsen. 1972 övertog Fortifikationsförvaltningen det gamla fyrplatsområdet. Området stod sedan dess och förföll. Domänverket tog över som ägare men förfallet fortsatte. 1995 såldes fyrområdet till en privatperson. Denne har på ett förtjänstfullt sätt restaurerat fyrområdet. Visserligen så krattas inte grusgångarna längre varje vecka, men livet är inte bara krattade grusgångar. Man får lov att njuta lite också, och njuter, det gör han.

FYRPERSONALEN VID HVENS VÄSTRA FYR 1871-1968.

År	Fyrmästare	Bitr Fyrmästare	1:e Fyrvaktare/Fyrvaktare	Fyrvaktare/Fyrbiträde/
1871	K.P. Björkman		W. Stähle	
1890	W. Stähle		C.A. Swanström	
1902	W. Stähle		M. Österlund	
1904	L.P. Dahlberg		M. Österlund	
1905	L.P. Dahlberg		P.E. Edqvist	
1912	L.P. Dahlberg		P.E. Edqvist	M. Möller
1915	C.A. Laudon		P.E. Edqvist	M. Möller
1919	C.A. Laudon		M. Möller	P.A. Nilsson
1929	E.V. Ählin		M. Möller	P.A. Nilsson
1939	M. Möller		N.P. Bäckman	P.A. Nilsson
1946	M. Möller		F. Sjödooff	P.A. Nilsson
1947	M. Möller		F. Sjödooff	C.E. Petersson
1950	I. Christensson		F. Sjödooff	C.E. Petersson
1954	C.G. Rotsten		F. Sjödooff	C.E. Petersson
1958	C.G. Rotsten	C.E. Petersson	S. Jannesson	

Vissa tidsmässiga avvikelser kan förekomma då vikarierande personal upprätthöll tjänsten, t.ex. avflyttade fyrmästare Björkman 1888 till Malmö. Den nye fyrmästaren, Stähle, tillträdde officiellt sin tjänst först 1890. En tveksamhet finns även beträffande Svanströms tjänstgöring. Han och familjen inflyttade till Hven 1890 men enligt Sjöfartsverkets tjänstgöringslistor tillträdde han befattningen 1875. Till semestervikarier anställdes lokal personal. Vid Västra Fyren var under de sista 20 åren bl.a. Evald Eliasson, Gunnar Johannesson, Ture Ottosson och Einar Bengtsson anställda som semestervikarier.

Fyren uppfördes år 1871 och

avbemannades 1968. Samtidigt flyttades den. Hvens Västra Fyr var en plats som man trivdes på vilket syns av bemanningen. Det var 16 fast anställda på fyren under de nästan 100 år den var bemannad. 11 stycken kom upp i en tjänstgöringstid på 10 år och därutöver. Längst tjänstgöringstid hade Möller med 38 år och W Stähle med 33. Över 20 år hade Nilsson och Petersson och mellan 10 och 14 år hade Rotsten, Laudon, Edqvist, C.A. Swanström, Sjödooff, Dahlberg och Åhlin.

KÄLLOR: Våra Fyror och Fyrskepp.
Material från Sjöfartsverket
Egna minnen.

Fyrkonferensen i Göteborg 20-22 september 2001.

Ingvar "Immen" Persson

För första gången har en konferens om enbart fyror och fyrplatser hållits i Sverige.

Konferensen genomfördes på initiativ av Fyrsällskapet i samarbete med Sjöfartsverket, Riksantikvarieämbetet, Vänerens Seglationsstyrelse och Statens Fastighetsverk. Ett 70-tal personer samlades i Sjömanskyrkans lokaler på Amerikagatan i Majorna. Det var människor från alla Sveriges hörn och från olika myndigheter, stiftelser, kommuner, museer m.m.. Även Finska Sjöfartsverkets representanter hade hörnsammatt inbjudan. Likaså Norges Danckert Monrad-Krohn, vice ordförande i IALA och fyrinventerare.

Anders Lindström, fd. generaldirektör för Sjöfartsverket invigningstalade. Han poängterade vikten av att arbeta fram en bevarandeplan för de svenska fyrplatserna, likaså att en riksomfattande stiftelse bildas för att förvalta

fyrplatserna i framtiden, samt att man från Sjöfartsverkets sida arbetar fram formerna för överlåtelse av fyrplatserna.

Även om fyrarna idag inte är direkt hotade av nedläggning så verkar Sjöfartsverkets ställning omöjlig i längden. Deras verksamhet finansieras nästan uteslutande av sjöfarten. Dagens yrkessjöfart har så pass avancerad navigationsutrustning att man inte har så stor nytta av fyrarna. Den egna positionsbestämningen görs lätt med hjälp av utrustningen ombord.

Dan Thunman som gjorde fyrinventeringen berättade att arbetet med en bevarandeplan har inletts mellan Riksantikvarieämbetet och Sjöfartsverket. Han talade också om att det finns några fyrplatser som i stort sett är i samma skick som när de byggdes. Stenkyrkehuk har det bäst bevarade bostadshuset med kringbyggnader, Näs fyrplats är i stort sett i original-

KAN VAKT HA	FYR	I VÄT- TERN	EGEN	ÄR MIST- LUR VIRKE	BAND PÅ BYXA	JOHAN NIKLAS	GENAST NIKLAS	SKÖLD SOM LÄMM	BELÄ HET HA
FYR									
JÄKÄNDE SVAR I NORR							SKALL- GÅNG	IRI- DILUM YTT- RILUM	FYR YTRE
				FYR		FYR SKEPP			
			FYR NAMNA					FYR	
KRAFT		FYR		FYR STRÅ					FYR HOL
LYX					LUDVIG NIKLAS	UNDER- KÄTTELSE FÖR SJÖ- FARANDE	FYR	ÄRTAR- TYG EN FYR	
FYR								RUN- DEL	MED FRÅ SLAG
				LEDER				I VÄ- VERN	
HALVED DÄVID GUSTAV ADAM				HUM	VIRA			KALLE NIKLAS KALLE	FYR
ERIK ÖSTEN			VÄXER I HAV		KOKILL	NÄRA SLÄTTAN SEGRADE			FYR
7+34= FÄR- ISPRÅK									ÄVJ
		PÅ MYR	TON				FYR		
NÄT				ÄR SFÄR	KNIPPE			FÖR- DELA	
FYR								FYR	

KONSTRUKTÖR: LEIF ELSBY

FYRAR, MEST I BOT

Ytterligare information gällande korsordet finner du nedanför "Notiser" på sid. 35.

GEN VÄR V	STRECK	ANVÄNDS I NÖD	NÖD NER GÖR FILM	SAMLADE PAPPER	ÄR NY- RAKAD OM HAKAN	FRÅN RÖA	FYR	SÅS HÅ VIOL		
		FÖR NOTER					PING- IS	LITUM- FYR		
R → ADE										
				TON		ÄR VÄR LÖN	SN FYR		SÖKRET → LÅNG TID	
ME	SLAF FÄRDIG FYR				MÄSTER					
						DANS				
RÖA IN EN			GENJAT	AV KOL		FR ÖLAND FYR				
		DEPAR- TEMENT		I UR TITEL			NÄRLIG LOGA- RITM		KAN HON HÅ	
R →										
R →									MÖRDAR GÄRNA VID KUST	
A	UNGA RÖDA FISK	DAVID RUDOLF SQUED		LITEN YTA	SER MAN MED		DEL AV BERG ZY PELLE ADAM			KRÄK- SPRÅK
					GUSTAV NIKLAS					
				FYR →						
						SMAKAR GOD SPRÄNGD →				

TENHAVET OCH BOTTENVIKEN, 28 ST

skick. Dan tog även upp det unika med Östergarnsholm, en ö med 4 fyrar från olika tidsepoker.

Professor Björn Linn talade om fyrarnas arkitektur.

Norrmannen Danckert Monrad-Krohn ansåg att bevarandeplanen även bör omfatta lotsplatserna eftersom även dessa är en del i det hela. Även kummel, stänger och båkar har stor betydelse.

Fotograf Magnus Rietz berättade om Occas Projektet som innebär att återtända tidigare släckta fyrar. Ett projekt som pågått c:a 1,5 år. Han visade även sina egna bilder på fyrar.

Det hölls också seminarier. Det ena handlade om "Stiftelser som förvaltar fyrplatser" där representanter från Ursholmen, Måseskär samt Skärgårdsstiftelsen fick berätta om sina framgångar och bakslag.

Det andra seminariet behandlade "Fyrplatser som drivs med hjälp av turism", där Bernt Jonasson från Nidingen samt Per Mattson från Örskärs fyrplats berättade om sitt arbete. På kvällen bjöds vi på en festmiddag ombord på barken Viking som ligger förtöjd vid Lilla Bommen.

Dag två inleddes med att Svenska Fyrsällskapets ordförande Esbjörn Hillberg talade om alternativ förvaltning av fyrplatser. Han talade om ägandet och bevarandet samt finansiering.

Att fyrar väcker känslor var väl alla överens om, även att man måste hitta alternativa vägar för att bevara och driva de fyrar som tidigare varit bemannade. Driftkostnaderna för att driva våra fyrar ligger runt 30 miljoner kr/år. "De årliga underhållskostnaderna för en gammal fyr räcker till att uppföra minst en ny fyr som dessutom är billigare i drift. Det behövs inte mer än en stolpe med en lampa i

toppen" sade Christian Lagerwall i egenskap av fyringenjör vid Sjöfartsverket. Ett önskemål från honom var också att det bildas en rikstäckande organisation som kan ta över de gamla fyrarna. Drivs fyrarna av föreningar eller institutioner så är det bra om någon kan övervaka dem så att det sköts på ett ansvarsfullt sätt.

Ingvar Dyberg, Vänerns Seglationsstyrelse höll ett humoristiskt anförande, men med en allvarlig underton om framtiden för Vänerns fyrar. Kommer de kanske att bli utsmyckningar i vägrondeller?

Om "Vikten av att bevara sjöfartens historia" talade Helena Westin och Gunnel Vahlne från Riksantikvarieämbetet.

Göteborgs Postens Peter Hjärne kåserade i ämnet "Massmedia som Fyrvaktare". Peter berättade också om hur GP blev ägare till fyren Sälö Knapp.

På eftermiddagen höll Berit Blomqvist i en intressant paneldebatt, där alla deltagare fick möjlighet att ställa frågor till de närvarande myndigheternas representanter.

Leif Lehmann i Stiftelsen Måseskär utsågs till årets VIPP (Very Important Pharos Person) för sina insatser vid upprustningen av fyrplatsen. Leif belönades med en modell av en vippfyr tillverkad av Stefan Brun på Sjöhistoriska museet.

På lördagens program stod en utflykt till Vinga och trots regnet infann sig ett 40-tal konferensdeltagare för att besöka den kända fyrplatsen. "Vingas Vänner" stod för arrangemanget och guidade oss runt bland hus och byggnader, samt berättade om öns spännande historia.

Ett stort tack framfördes av ordföranden till alla som bidragit till att konferensen blev så lyckad!

Fyrutflykt till Skagen

Harry Sellmann

Den 19 maj gjorde Fyrsällskapet en utflykt till Skagens fyrar. Trettio deltagare samlades vid färjeterminalen. Väderleksrapporten spådde kuling och växland väder men vi hade tur. Sjön kom stick i stäv och berörde knappast det stora färjefartygets gång och vi fick sol hela dagen.

På vägen över åt vi brunch och vid ankomsten till Fredrikshamn väntade oss en förbeställd buss. Här mötte oss också våra vänner från Danska Fyrsällskapet. Det var ordföranden Finn Emsby med hustru och ytterligare två herrar. De hade förberett resan och instruerat vår busschaufför och följde oss hela dagen i egen bil.

Första anhalt blev vippfyren i Skagen. Ursprungligen en 1600-tals-

Vippfyren Foto: Esbjörn Hillberg

fyr, men nu en fullskalemodell från 1900-talet med den ursprungliga fyorkorgen. Alldeles intill, men något längre in i land står "det hvide fyr", som byggdes år 1747. Från början var

"Det hvide fyr"

Foto: Esbjörn Hillberg

det ett helt runt torn, avsmalnande mot toppen. Toppen var platt med plats för öppen stenkolseld. I början av 1800-talet fick tornet fyra strävelare och en lanternin.

Det gick åt mycket kol och krafter var igång för att förse fyren med ett stort antal tranlampor och speglar. Fyrapparaten, som togs fram, provades kuriöst nog först på Rundetårn i Köpenhamn. Senare sändes den till Skagen där den aldrig kom till användning utan fyrbelysningen löstes på annat sätt. Vi besökte den vita fyren, som var i mycket gott skick. Tyvärr fanns inget fyrutstyr i tornet med undantag för den ursprungliga järnkorgen för fyreliden.

En kort busstur nordvärt förde oss till "det grå fyr", som blev uppförd år 1858. Den vita fyren var för låg och kvarstår nu som sjömärke. Den gråa fyren, som fortfarande är i funktion, är ett pampigt 46 m högt murat stentorn med anslutande hus med bostäder och förråd.

Fyren utrustades med fast lins och lampa med fem koncentriska veckor. Senare fick man roterande lins och modernare lampor. Det är denna fyr, med en lysvidd av 23 NM, som vi svenskar talar om som Skagens fyr och som vid exceptionellt väder kan ses på västkusten.

Vi blev mottagna av fyrmästaren och fick besöka fyrtornet. Alla besökarna fick som present en stor poster med en stiliserad Skagenfyr. Fyrmästaren berättade, att de är ialles sex man anställda vid fyren och att de har ansvar för ett antal fyrar i området.

Vid den vidare färden fick vi på

Skagens fyr "det grå fyr"

Foto: Esbjörn Hillberg

avstånd se på den senaste fyren, "Skagen W", som byggdes år 1956. Fyren ligger inom militärt område och är ett 26 m högt cylindriskt betongtorn.

Nu gick färden till Hirtshals, där vi fick en titt på den stora fiske- och färjehamnen. Här gjordes en efterlängtat kaffepaus och sedan besöktes den

Våra vänner från danska fyrsällskapet framför Hirtshals fyr

Foto: Esbjörn Hillberg

vackra fyren Hirtshals ute på den höga stranden. Det är en typisk dansk fyrplats med ett vackert vitt fyrorn med stor lanternin av engelsk typ med diagonala fönsterspröjsar. Fyren, som byggdes år 1863, är sedan flera år helautomatiserad och avbemannad. Lysvidden är 25 NM.

Vid en svag utbuktning av kusten c:a 10 NM syd Hirtshals uppfördes fyren Rubjerg Knude år 1899 i ett typiskt klitlandskap. Det visade sig

Rubjerg Knude "det tillsandede fyr"

Foto: Esbjörn Hillberg

vara ett dåligt valt ställe, då sanddriften blev ett snabbt växande problem. Den fina sanden drevs i nordsjöstormarna upp till en avsevärd höjd. Fyren blev helt skymd mot havet och måste överges. "Den tillsandede fyr" står där nu som ett monument över människans litenhet inför naturens krafter. Vid vårt besök rädde västlig kuling och sanden virvlade i gråa slöjor över hela den spökliga platsen.

På återfärden till färjan i Fredrikshamn hade programkommittén en allmänbildningstävlan med tema Danmark. Två duktiga damer Marie Tilosius och Gunilla Öhrn placerade sig främst och fick trevliga priser.

Smygehuk blinkar åter

Magnus Rietz

På själva Valborgsmässoafton, den 30 april 2001, återtändes Smygehuk's fyr igen efter ett drygt kvartssekel i släckt tillstånd. Närmare tretusen personer hade denna kväll samlats på Sveriges sydligaste udde. Självklart ditlockade även av ett annat brinnande, och eventuellt mer pålitligt spektakel, nämligen en rejäl majbrasa och diverse därtill hörande arrangemang.

Smygehuk's fyr är nu bestyckad med en 4:e ordningens trumlin samt en 40 watts lampa med tillhörande klipp. Fyren har återfått en av flera forna karaktärer, Fl(1+2) 20s med vitt ljus. Ännu vackrare hade det förstas varit med växelljus rött och vitt som

det en gång strömmat ur denna fyr. Men detta är en alltför komplicerad historia att åstadkomma utan omfattande installationer.

Linsen som monterats upp i fyren hittades av Erik Sundström i en bod på Grönskar i Stockholms skärgård. Det befanns helt i sin ordning att efter checkning hos Sjöfartsverket låta montera in den i Smygehuk's fyr samt därefter tända ljuset och occasmärka fyren för införande i sjökortet. Installationen utfördes frivilligt och förtjänstfullt av fyrtekniker Johnny Apell.

Smygehuk's fyr ägs av Trelleborgs kommun. Där är man mäkta nöjd och

stolt över sin på nytt tända fyr, Sveriges blinkande öga söderut. Kommunens representant Kjell Åke Holmgren ska omnämnas för sin entusiasm och framför allt sin förmåga att genast inse skillnaden mellan en släckt fyr och en tänd då vi kon-

taktade honom i ärendet första gången. Hans och kommunens sätt att värna, renovera och återtända Smygehukuks fyr är ett perfekt mönster för hur det kan, och bör, gå till att bevara våra fyrar levande i landet.

Projekt OCCAS

Magnus Rietz

Det arbete som pågått sedan i maj 2000 med att försöka få liv i släckta fyrar instiftas nu som en särskild kommitté i Fysällskapet. Syftena med projektet är två – dels att återtända redan släckta fyrar, dels att försöka säkerställa fortsatt fyring i sådana fyrar som kommer att tas ur bruk i framtiden. Och det är många om man får tro tillförlitliga källor på Sjöfartsverket. I stort sett varenda en av landets större kustfyrar kommer förr eller senare att av Sjöfartsverket ifrågasättas för fortsatt fyring.

Att få en fyr occasmärkt innebär i korthet följande:

- Fyren får förbli tänd tills vidare.
- Den ingår i navigationssystemen och utmärkes på sjökortet. Inom parentes står härvid ordet occas utsatt. Detta betecknar att fyren lyser men att den kan vara släckt när så anses befogat eller vise versa.
- Reservsystem behöver inte installeras.
- Ansvaret för fyren och fyringen vilar inte längre hos Sjöfartsverket utan hos den nye ägaren eller förvaltaren av fyren.

Arbetsuppgifterna för Occaskommittén är följande:

- Undersöka vilka fyrar som kan vara möjliga att återtända.
- Halla noggrann koll på vilka fyrar som kan komma att tas ur drift.
- Ta initiativ och skapa kontakter med tänkbara intressenter som kan vilja överta de fyrar som blir aktuella och därmed åtaga sig fortsatt fyring i dessa.
- Informera sådana intressenter om vad occasmärkning av fyrar innebär.
- Vidare att genom aktivt deltagande knyta ihop och leda fram dessa projekt till förverkligande.
- Sprida kännedom om samt påvisa möjligheterna och det okomplicerade i att bevara Sveriges fyrar tända och därmed levande.

Observera att kommittén söker fler aktiva personer som vill vara med. Arbetet är föredömligt konkret, underbart obyråkratiskt samt synnerligen resultatorienterat. Framför allt är det roligt.

För vad kan vara mer upplyftande än att återge släckta fyrar liv?!

Intresserade kan kontakta Magnus Rietz, tel. 08-601 95 40.

Furillen - Occas Projekt på Gotland.

Ingvar "Immen" Persson

På nordöstra kusten av Gotland ligger en ö vars namn är Furillen. Den var fram till 1973 en av de viktigare utskeppningshamnarna för kalksten på norra Gotland.

Jag minns fyren från min barndom då vi bodde tvärs över viken vid Kyllaj. Hemifrån köksfönstret såg vi den vita byggnaden och fyrens röda sektor. Det har funnits ett flertal privatägda fyrar runt om Gotlands kalkhamnar, men i dag står bara Furillen och Hultungs i Bunge kvar. (Hultungs uppfördes 1922 av SSAB och byggdes i sten. Också denna fyren är i behov av upprustning.) Ett stenkast därifrån, i Ängeviken kan man hitta lite multnande virke som är rester av den fyrkur som uppfördes där i början av förra seklet för att leda sjöfarten in till Bungenäs.

När Magnus Rietz och jag gjorde ett besök på Furillen i juli såg vi genast från utsidan, att fyren var intakt och att linsen satt kvar, men att den var i behov av upprustning. Snabbt tog jag kontakt med ägarna Cementa i Slite. Där berättade man att ingen hade varit inne i fyren sedan 1970-talet och att ingen tidigare visat något intresse för den, trots att många besöker Furillen årligen. Cementa visade sig också vara mycket villiga att upplåta fyren på ett 0:- arrende, för kulturbevarande ändamål.

Eftersom fyren stått låst så pass länge var låset fastrostat och enda sättet att ta sig in var att knacka ur gångjärnen. Det var med stor spänning jag och min fru klättrade in och möttes av ett golv täckt med döda riddarskinnbaggar, flugor och spindlar. Vi klättrade uppför trappan och hittade en underbar linsapparat i

koppar, gasklipp, ledningar, manometrar samt AGAs lilla verktygslåda, t.o.m. en tändsticksask låg kvar.

Den lilla träfyren, som mäter c:a 6 x 1,9 x 1,9 m, uppfördes 1942-43 i samband med att den nya hamnen

byggdes. Man flyttade då fyren c:a 200 m längre norrut från den gamla utlastningsbryggan där den satt i en kur på träställning, höjden var då 7 m. Fyren var fram till 1973 gasdriven, och visade en blixtrvar 4:de sekund RVG. Lysvidd var c:a 8 NM.

Linsen är troligen originalet från den första fyren som uppfördes samtidigt med Grautens fyr 1911. Den är sektorerad, av 4:de ordningens storlek och det finns också en sektor med lins av 7:de ordningen i samma apparat. Den utgjorde en gång inseglingen till grannön Fjaugens hamn (nedlagd 1927), samt till cementfabriken i Valleviken.

Fyren är i ganska gott skick trots att den stått övergiven och nästan bortglömd i närmare 30 år. Under våren 2002 kommer upprustningsarbetet att starta, med målning, kittning av fönster, tjärning av tak osv. Tanken är att senare under våren kunna återtända den lilla skönheten. När den tänds på nytt kommer det troligen att ske med hjälp av batterier.

"Levande" fyrhistorik i nyinvigda Dalénium

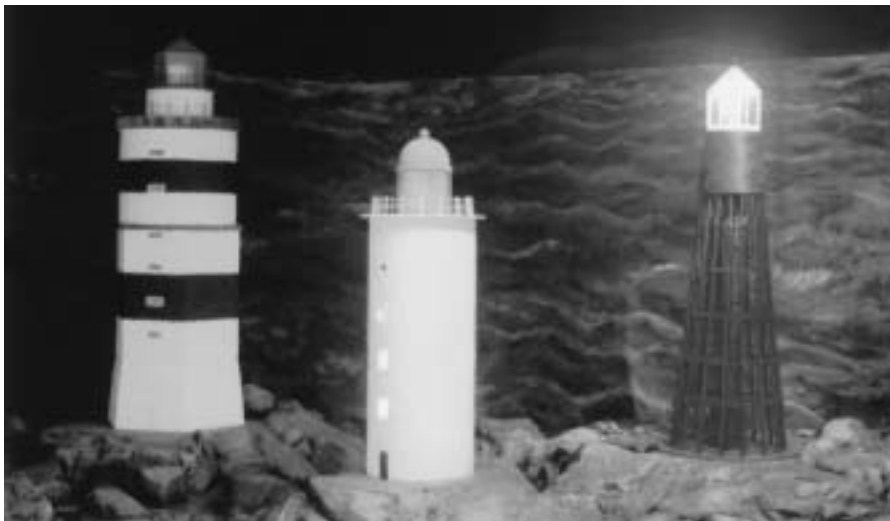
Ebbe Almqvist

Gustaf Daléns upptäckarcentrum Dalénium i Stenstorp, Falköpings kommun, invigdes av hertiginnan av Västergötland, kronprinsessan Victoria, den 21 augusti. Dalénium drivs av en ideell förening som bildats på initiativ av kommunen, samhällsföreningen och Gustaf Dalén-sällskapet. Tillsammans med det nu fem år gamla Dalénmuseet syftar man främst till att tidigt väcka barns och ungdomars intresse för teknik och naturvetenskap men även att orientera äldre om såväl vardagliga som avancerade tekniska och naturvetenskapliga samband. I Dalénium får besökaren själv experimentera och upptäcka.

Eftersom Gustaf Daléns födelsehem finns endast några hundra meter från Dalénium är det naturligt att

fokusera på de områden inom vilka Dalén gjort sina främsta uppfinningar dvs. ljus med bland annat fyrteknik, optik, infrarödteknik, lasertechnik och polarisation och gas där gasers egenskaper kan visas i en av AGA sponsrad anläggning med t.ex. supraledning vid flytande kväves temperatur (-196°C) som högteknologisk attraktion.

Andra experimentområden i Dalénium är grundläggande mekanik, industrirobotteknik och miljö- och energiteknik. Aktiviteter kring vatten finns koncentrerade till en modell av Vättern och dess tillflöde. En ny AGA-spis visas av dess engelska tillverkare Glynwed Inc. Spisen säljs numera i c:a 10000 exemplar varje år med en konstruktion som mycket litet skiljer sig från den som till stor del den blin-

Liten del av Daléniums fyrhistorieutställning

Foto: Dietrich Müller

de Gustaf Dalén själv utvecklade under åren 1922-29.

I fyrehistorieutställningen "Från fackla till GPS" visas de viktigaste stegen i utvecklingen från bloss till nutida teknik. Utställningen styrs av ett 10 minuters ljudband som accentuerar Gustaf Daléns fyruppfinningar med acetylen i centrum av "levande" modeller och teknik. Också andra svenskars insatser för utvecklingen inom fyrteknik omnämns och visas.

För att få fram modeller och annan utrustning för utställningen gjorde undertecknad ett upprop i Blänket 2000:2. Detta besvarades av flera medlemmar i Svenska Fyrsällskapet. Tack för Era bidrag och råd! Nio fyromodeller byggdes av Johan Ebefors, Göteborg och för den scenografiska fyrmiljön svarade Annette Theodoridis, Jönköping. Fyrteknisk utrustning erhöles av bl.a. Navigations Teknik AB, Vinslöv; Sjöfartsverket, Norrköping; Vänerens Seglations-

styrelse, Åmål och Sjöfartsmuseet, Göteborg. Ljud och ljus teknik byggdes upp av Dietrich Müller, Lidingö.

Grupper, t.ex. föreningar och företag, kan även boka in sig för kvällsaktiviteter i Dalénium där Daléniums personal svarar för mat och dryck och möjligheter till olika lekfulla experimentaktiviteter.

Dalénium har också temaarbeten för skolklasser och lärarfortbildning på sitt program. Dessutom planeras föreläsningar för allmänheten. I samband med Populärvetenskapens Vecka som arrangeras på olika platser över hela landet 11-17 november 2001 kommer Dalénium att delta med bl.a. kvällsföredrag. **Preliminärt** kommer undertecknad att hålla föredrag om "Fyrteknikens historia - med tyngdpunkt på svenska insatser" tisdag 13 november kl.18.30.

Definitivt program kommer att meddelas på Daléniums websida, www.dalenium.com.

Fyrtflykt till Häradsjär

Christian Lagerwall

Lördagen den 8:e september anordnade Fyrsällskapet en fyrtflykt till Häradsjär. Vi var 20 personer från Uppsala till Vänersborg som trotsade regnet för att få se och uppleva fyren och fyrplatsen. Vi åkte med passagearbåten "Lillan" ut till skäret där Kenneth Magnusson tog emot oss.

Kenneth, som är av lotsläkt född och uppvuxen på Häradsjär f.d. lotsplats, visade oss runt i 3-4 timmar. Vi hade också glädjen att Anders Åhman vars far varit fyrmästare på platsen var där och kunde berätta många minnen

från sin barndom.

Skäret består av en större och en mindre ö endast förbundna med en liten spång. Fyr och fyrbebyggelse ligger på det lilla skäret "Fyrskäret" medan f.d. lotsplatsen med vaktstuga och tre hus med två lägenheter och bodar ligger på den större ön. Husen är röda med vita knutar och ligger samlade i en liten idyll. F.d. fyr- och lotshus såg ut att vara bra underhållna men tydligen krävs det också ett konstant underhåll.

Vi avslutade utflykten med att till-

sammans äta vår medhavda matsäck i en av bodarna i lotsbyn. Det var en mycket trevlig utflykt trots spridda regnbyar. Ni som vill kan själva besöka platsen och om ni så önskar kanske hyra en lägenhet uppe vid fyren,

kontakta i så fall Kenneth. Ytterligare uppgifter finner ni i Fyrbesöks-handboken.

Ett stort tack Kenneth, från oss som var med!

Årets VIPP för år 2001

Johnny Söderlund

Styrelsen för Svenska Fyrsällskapet har beslutat att tilldela Leif Lehmann priset "Årets VIPP" för år 2001. Priset utdelas årligen till enskild person, myndighet, förening eller företag som gjort en betydande insats på ett eller flera av de områden som finns upptagna i Svenska Fyrsällskapets stadgar § 1.

Styrelsen motiverar sitt beslut enligt följande:

"Leif Lehmann har i sitt omfattande arbete med att rädda Måseskärs fyrplats visat prov på stor uthållighet, självupppoffring och organisationsförmåga. Hans personliga arbetsinsats har spänt över allt från lobbyverksamhet och insamling av pengar till det praktiska hantverket med reparation och underhåll av byggnaderna. Genom sina insatser och sitt engagemang har han inte bara räddat en fyrplats utan har också blivit ett föredöme och inspira-

tionskälla för andra. Att han dessutom utfört allt detta arbete med ett ständigt gott humör och med glimten i ögat gör hans insatser än mer beundransvärda."

Göteborg den 21 september 2001

Bokrecension

VINGA ön mitt i världen

av Johnny Söderlund

Äntligen har en heltäckande bok om ön Vinga kommit!

För över 50 år sedan utkom en bok om Vinga med huvudinriktning på lots- och fyrplatsen. Vinga har vidare omnämnts mer eller mindre kort i andra böcker och i några småskrifter.

Vinga är ingalunda en av våra äldre fyrplatser, men väl en av de allra viktigaste som angöringsfyr till vår största hamn och vidare så belägen att största delen av den oceangående sjöfarten till och från Sverige fått passera fyren.

Vinga har en intressant historia och har inte som många andra lots- och fyrplatser i havsbandet varit isolerad, tvärtom har det varit mycket folk i skiftande verksamheter på ön. Dessutom har platsens vikt gjort, att nästan all ny teknik inom sjösäkerhetssektorn tidigt tillförts och utnyttjats på ön.

Författaren har lagt ned stor möda på att redogöra för öns tidiga historia och för den forna sjöfarten. Kapitlet "Om konsten att segla in i Göta Älv" finner jag personligen mycket intressant och naturligtvis bitvis spekulativt med hänsyn till uppgifterna från långt tillbaka. De omistliga avsnitten om lots- och fyrplatsen, om båken och naturligtvis om Evert Taube är trevliga och väl dokumenterade.

I Svenska Fyrskapskapet har det visat sig, att många frågar om de

enskilda personer som tjänstgjort på lots- och fyrplatser och hur den sociala tillvaron tett sig på dessa speciella platser. Många frågar också om de arbetsuppgifter som förekommit vid sidan av huvuduppgifterna. Författaren har här gjort en fin insats för att redovisa de enskilda människorna genom arkivarbete och när så gått genom intervjuer. Beskrivningen av "omkringtjänster" som sjöräddning, signaltjänst och många fler har en bred täckning, som berikar insynen i livet på ön. Frågan är om inte just dessa avsnitt är av extra värde för många läsare och dessutom ger anvisning för vidare studier.

Som inledningsvis framhållits är den tidiga litteraturen om Vinga rätt gammal, men i denna bok förs vi fram till vår tid och får redovisat de mycket stora förändringar som inträffade under senare delen av det förra seklet.

Boken har en tilltalande form och är rikt illustrerad. Omslagsbilden av konstnären Folke Lind med mörka skyar och vresigt hav speglar realistiskt den vardagsmiljö, som människorna på Vinga ofta levde i. Lars Wässing, vars uppväxttid på Vinga kvarlämnat många minnen, har bidragit med flera starkt "lokalfärgade" akvareller.

Boken är tack vare det rikliga bildmaterialet inressant och lättläst trots den stora förekomsten av fakta ur tjänsteskrivelser och journaler.

Harry Sellmann

FYR TUSAN! än en gång.

Jinger Bremberg

Antalet fyrar ökade stort i Roslagen och i Mariehamn i somras! De sågs i alla möjliga skepnader; som skåp, fågelbad och lampor, men mest som väggkonst och skulpturer i olika tekniker och material, t.ex. trä, handgjort papper, brons, emalj, betong, diverse returmaterial och plexiglas. De var naivistiska, expressionistiska, realistiska, abstrakta, glada, underfundiga, mystiska, smätokiga och/eller vackra. De flesta var nygjorda - och till salu.

"Fyrverken", som de kallades, fanns bl.a. i fyrar, på caféer, skärgårdsbåtar, vandrарhem, turistbyråer, i en bankkalkal och i och utanför en kyrka. På Öregrundsbibliotek visades specialutställningar av handgjorda fyrmodeller (Lars Owe Jansson), målningar av Sveriges alla fyrskepp (Åke Sjögren) och av fyrar (Stig Bergvall). Totalt 17 olika platser inkl. Sjöhistoriska Museet; i det s.k. Fyrummet gavs 17 (Fyr 17!) smakprov på det som visades i skärgården.

Fyrtiofya (!) konstnärer, inkl. konsthantverkare, formgivare, fotografer och illustratörer, ställde ut c:a 150 fyrverk! Utställarna kom från Malmö i söder till Luleå i norr. Ett halvt dussin representerade Åland. Dessutom medverkade flera klasser (årskurs 7) från Roslagsskolan i Norrtälje och en handfull elever från Väddö folkhögskolas konstlinje.

Fyrsällskapet hade flera medlemmar med bland konstnärerna: Stig Fyring, Sture Hansson, Rolf Allan Håkanson, Bertil Kumlien, Marianne Lundblad, Lena Johanna Sjöberg, Thomas Wester och undertecknad.

Som "utställningsvärdar" medverkade också medlemmar från vårt sällskap; Siw Ölund och Per Mattsson från

Örskärs fyrplats resp. Eva och Gunnar Welin från Djurstens Kafé (beläget i den f d fyrmästarbostaden).

Paret Welin var också, tillsammans med ABF Östhammar och fristående konstnärer, medarrangörer till *Fyrdagarna i Öregrund/Gräsö* (1-3/8). De anordnade en berättarkväll dit Marianne Brus och fyrmästar-dottern Vera Johansson var specialinbjudna. Den mycket lyckade kvällen, som f.ö. inleddes med att Ditte Werner (ännu en medlem) visade Djurstens fyr, drog fulla hus.

Fyrdagarna innehöll även en s.k. fyrhappening på piren i Öregrund. Kristina Jansson, Barbro Karnfält och undertecknad stod bakom denna, vars utgångspunkt var en 4 m hög fyrliknande eldskulptur. När solen gått ner i Öregrundsgrepen "sattes fyr" på vår "fyr" till ackompanjering av säckpipemusik och Tove Jansson-citat. Hur många som satte ölen i halsen från de närbelägna pubarna kan man bara spekulera om, tyst blev det i alla fall på de annars så skråniga uteserveringarna. När endast glöden återstod tog maffiga fyrverkerier vid, sponsrade från en pyroteknisk firma i Varberg.

Föredrag av Dan Thunman och visning av Kristian Petris film "Fyren" var annat som ägde rum i Öregrund.

Samma föredrag och film visades också i samband med *Fyrdagarna i Norrtälje*. Arrangörerna för dessa dagar var ABF Norrtälje.

FYR TUSAN! är inte helt avslutat: Hemsidan finns kvar: www.tc.se/fyrtusan/ Det finns planer på att ställa ut flera av fyrverken på andra håll i framtiden. Museet Forum Marinum i Åbo är en av intressenterna.

Nyutkomna fyrböcker

Esbjörn Hillberg

Sveriges fyrplatser, en bebyggelsehistorisk dokumentation av f.d. bemanade fyrplatser anlagda under Lotsverkets tid är en bok skriven av Dan Thunman. Den dokumenterar den fyrinventering av Sveriges fyrplatser som Dan utförde 1999 på uppdrag av Sjöfartsverket och Riksantikvarieämbetet. Boken som publiceras av Sjöfartsverket utkom dec. 2000, tryckt i färg, är rikt illustrerad med c:a 600 bilder och ritningar, innehåller 364 sidor, hårt omslag, storlek 25 x 34 cm, ISBN: 91-86502-19-0, och kostar c:a 600:- (inkl. moms). Boken finns att köpa hos alla Sjöfartsverkets återförsäljare.

Vänerns fyror – lysande kulturhistoria är skriven av Erik Holmström och publicerad julen 2000 av Vänermuseet. Boken har hård pärm, 192 sidor, är rikt illustrerad i färg och svartvitt, ISBN: 91-88048-12-8 och kostar 250:- + porto. Den kan beställas genom Vänermuseet, Box 724, 531 17 Lidköping, tel 0510-770065, fax 0510-771116.

Vinga - ön mitt i världen av Johnny Söderlund. Han har tidigare gett ut en bok om Valö och har nu skrivit en om Vinga, dess fyr, fyrpersonal, optiska telegraf, Taube, lotsning, lotsbarnsskolan, etc. Boken har många bilder, ISBN 91-86425-28-5, 200 sidor, storlek 23,5 x 25,5, Warne Förlag. Pris för Fyrsällskapetets medlemmar 275:- + frakt 60:-. Boken kan beställas direkt från Johnny Söderlund, tel. 031-122052. Publicerad september 2001.

Danmarks fyrtårne og fyrskibe, beskrivelse og historie fra 1560 til i dag av Ove Hermansen. Publicerad i maj 2001 av förlaget Billesø & Baltzer, Kirke Værlosevej 26 A, DK-3500 Værlose, tel 0045 44 470233, fax 0045 44 470277, email:billesoe@forlagene.dk, hemsida: www.billesoe.dk/fyr. Boken innehåller 208 sidor och har många färgbilder, hårt omslag, ISBN: 87-7842-077-6, storlek c:a 16 x 23 cm. Pris DKK 268 samt porto DKK 50. Man bör kunna beställa genom att betala in beloppet på förlagets danska Pg-konto nr 800 0840 men kontakta förlaget innan för säkerhets skull. Boken beskriver mer än 200 danska fyror och fyrskepp, historien om det danska fyrväsendet, etc. Boken är mycket innehållsrik och trevlig samt är mycket användbar som guidebok över Danmarks fyror.

Kort og godt om Danske fyrtårne av Lars Bugge. Publicerad i maj 2001 av förlaget Aschehoug Dansk Forlag A/S, Landemærket 8, DK-1017 København K, tel 0045 3330 5522, fax 0045 3330 5822, e-mail:info@ash.egmont.com, hemsida: www.aschehoug.dk. Boken innehåller 106 sidor och många färgbilder, hårt omslag, ISBN: 87-11-16250-3, storlek c:a 16 x 20 cm. Pris DKK 169 samt porto DKK 22. Beställ genom att kontakta förlaget via dess hemsida där boken även beskrivs mer i detalj. Boken beskriver 31 av de mest intressanta danska fyror samt berättar den danska fyrorhistorien. Även denna bok är mycket trevlig och lärorik och kan dessutom även utnyttjas som en trevlig guidebok över Danmarks fyror.

Kommande föreningsmöten m.m.

Esbjörn Hillberg

2001

- **15 september- 5 januari 2002** Göteborg, Fyrtställning på Sjöfartsmuseet
Från mitten av sept. till slutet nov. föreläsningar kl 19.00 -20.30 av Harry Sellmann, Esbjörn Hillberg, m.fl. ring museet för exakt information.
- **14 november** Norrköping, Vi byggde kassunfyrrar i Väneren (Lars Eléhn)
Anmälan senast 12 november
- **20 november** Göteborg, Kyrkklockor och ringnings seder (Ingvar Rohr).
Anmälan senast 16 november
- **27 november** Stockholm, Lågskärs fyrplats, Åland - hav, byggnader o.
människor (Håkan Slotte)
Anmälan senast 23 november
- **30 november** och 1 december Göteborg, Maritim Julmarknad
Kustens hus, Majorna, Göteborg fredag 30 nov. kl 12-18 och lördag 1 dec.
kl 11-15

2002

- **Början av februari** Göteborg, "Vinga" Johnny Söderlund talar om sin bok
med arkivstudier, personintervjuer och nya rön
- **9 mars** Årsmöte i Göteborg, Styrelsen berättar och visar bilder från fyr-
symposiet i Göteborg
- **Senare delen av april** Göteborg, "Nya stora farledsarbeten och ändringar
i Göteborgsområdet", Björn Lager, sjötrafiksområdeschef Västkusten berättar
- **Maj** Göteborg, Utflykt till Nidingens fyrplats
- Vi planerar en **fyrresa till Finland** troligtvis några dagar efter midsommar.
Kostnad runt 4000:-. Vi återkommer med mer information i nästa förenings-
utskick.

OBS Ring i tid och anmäl dig tack! Göteborg: Harry 0302-14206 el. Esbjörn 031-972148, Stockholm: Bengt 08-7530708 el. Rickard 08-997894 och Norrköping: Christian 011-191000.

Efterlysningar

Fyrmästare Kristensson var under en period strax efter andra världskriget stationerad på ett fyrskepp som låg vid den minsvepta rännan till Polen. Av fotot framgår att fyrskeppet hade en blandad civil och militär bemanning. Kristensson är andre man från vänster (med väst). Fyrskeppet kallades H 3702. Kan någon berätta något mer om detta fyrskepp?

Kontakta Lennart Petersson, Östergatan 178, 261 35 Landskrona
le.petersson@telia.com.

Lennart Petersson

Fyrskeppet H3702

Foto: Förmodligen någon i besättningen

När vi i somras reste runt och tittade på fyrar upptäckte vi att en avlägsen släkting varit fyrvaktare på Sandhammaren. Han hette Manne Ahlgren och är tyvärr död sedan några år tillbaka. Om det finns någon som kan berätta lite om Manne så hör av er till: maria.elsby@telia.com

Maria Elsby

Vid besöket på Häradsjärn såg vi ett fäste i berget som ingen riktigt vet vad det har varit till. Fästet är gjort av gjutjärn och är c:a 300 mm högt och har en bredd av 300 x 60 mm. Det står c:a 50 meter från fyren. Denna typ av fäste lär även finnas på andra fyrplatser. Om det är någon som vet vad fästet använts till så hör av er till christian.lagerwall@sjofartsverket.se

Christian Lagerwall

Fäste på Häradsjärn
Foto: Christian Lagerwall

Klubbmärken , tröjor, m.m.

Vi har för närvarande följande märken, tröjor, m.m. som du ibland kan köpa på våra träffar men alltid kan beställa genom att betala in pengar enligt nedan på vårt P-gkonto nr 1968420-8. Skriv tydligt ditt namn och din adress samt vad du önskar köpa på talongen. Om du beställer tröjor skall du först kontakta Ulla Hillberg för att reservera rätt storlek, tel 031-972148, fax 031-970623, e-mail:ulla@hillberg.com

Fyrbesökshandboken inkl. porto o. kuvert, medlem 95:-, icke medlem 195:-.

Klubbväl i metall för rockslaget, 40:- inkl. porto (30:- utan).

T-shirt, vit med tryckt klubbemblem i färg, storlek: S, M, L, XL, XXL, 130:- inkl. porto (100:- utan).

Tenniströja, blå med ficka och tryckt klubbemblem i färg, storlek: S, M, L XL, 230:- inkl. porto (200:- utan).

Dekal, klubbemblem tryckt på självhäftande transparent vinyl, storlek c:a 100x100 mm, 10:- (plus porto 5:-).

Broderat tygmärke med Fyrsällskapets logo, 40:- inkl. porto (30:- utan).

Notiser

Bildarkiv

I förra numret efterlyste jag foton, bilder och annat material som skulle kunna bilda ett embryo till ett framtida arkiv hos Svenska Fyrsällskapet. Helmer Jarmo i Åkersberga har som lån skickat oss en rad bilder från sin tjänstgöring som kock vid marinens signalstation på Utklippan 1943-44. Vi har scannat av bilderna och arkiverat utskrifterna tillsammans med uppgifter om var original och negativ finns. Tack Helmer!

Johnny Söderlund

Grattis Bertil!

Fyrsällskapets webbmaster Bertil Östling har lyckats så bra med vår hemsida att den tagits med i Länkskafferiet (<http://lankskafferiet.skolverket.se/>). Länkskafferiet är en databas med kvalitetsgranskande webbplatser för skolbruk, särskilt för elever i åldrarna 10-15 år.

Esbjörn Hillberg

Rondellfy

Vet ni om att det numera står en fem meter hög fyr av Snappuddenmodell med belysning i rondellen vid Göteborgsvägen i Mariestad. Fyren är formgiven av lanskapsarkitekten Evalena Öhman. Staden är för övrigt ovanligt fyrtät och väl värd ett besök.

Snappuddens övre och nedre ensfyrrar var oljefyrrar fram till 1955 då AGA-ljus installerades. 1993 fick båda solpanel/batteridrift. Fyrrarna är exempel på mindre järntorn som nästan enbart finns i Mariestadsområdet.

Bosse Bergman

Korsordsinformation

Nu när vintermörkret smyger sig på kan det kanske vara trevligt med ett korsord med fyranknytning som ju påminner om sommaraktiviteter. Denna gången är det mest fyrrar utefter norrlandskusten. Din lösning skickar Du senast 1 februari till Leif Elsby, Uppegårdsvägen 25, 444 42 Stenungsund. Priserna är i ordning en *Fyrbesökshandbok*, en *T-shirt*, en *klubbna*l eller ett broderat tygmärke med Fyrsällskapets emblem. De tre vinnarna dras bland de inkomna rätta lösningarna.

Leif Elsby

Redaktörens ruta

Tack för alla intressanta och trevliga bidrag som har kommit in. Fortsätt med det! Ju fler som skickar in desto större spridning blir det på Blänkets inriktning både innehållsmässigt och geografiskt. Till detta numret har det kommit in så mycket material att allt tyvärr inte kunnat tas med och en del får stå över till kommande nummer. Två av våra flitigaste skribenter Björn Sjöstedt med sina trivsamma och informativa berättelser om livet på de fyrplatser han växt upp på och Mats Carlsson Lénart som retat aptiten på att besöka fyrar utomlands har fått stå över denna gången.

Redaktionskommittén har utökats med två nya medlemmar. Det är Lennart von Post i Härnösand och Johnny Apell i Jämjö i Blekinge. På så sätt hoppas vi få en bättre tackning av landets alla fyrregioner.

Programkommittéerna arbetar för högtryck med att ta fram

intressanta ämnen till vårens föreningsträffar och skulle uppskatta förslag till programpunkter. De olika programkommittéerna finner du på baksidesomslagets insida.

Årets VIPP (Very Important Pharos Person) delades ut till Leif Lehmann för hans fantastiska arbete med att på olika sätt bevara Måseskärs gamla fyr. Vid årsmötet i Göteborg den 9 mars kommer 2002 års VIPP att delas ut. Förslag med motivering till VIPP-kandidat kan du lämna till någon i styrelsen.

Maila, ring eller skriv ett brev till mig med tips på vad du skulle vilja läsa om i Blänket. Vill du bidra själv så hör gärna av dig i god tid.

Till sist ett varmt tack till er alla som har gett mig många trevliga stunder i arbetet med Blänket.

Maria Elsby

Svenska Fyrsällskapet

Postgirokonto nummer 1968420-8 Fax: 031-970623
Hemsida: www.fyr.org E-mail: esbjorn@hillberg.com

Styrelse

Ordf. Esbjörn Hillberg, Donsö Backe 16, 430 82 Donsö, tel 031-97 21 48
v. Ordf. Christian Lagerwall, Sjöfartsverket, 601 78 Norrköping, tel 011-19 10 00
Kassör Joakim Agby, Frigångsgatan 16, 413 01 Göteborg, tel 031-711 59 35
Sekr. Johnny Söderlund, Haråsgatan 17, 414 62 Göteborg, tel 031-12 20 52
Ann-Kristin Herrmann, Nimrodsгатan 16, 115 42 Stockholm, tel 08-664 47 78
Suppl. Victoria Ask, von Gerdesгатan 5, 412 59 Göteborg, tel 031-19 60 70
Suppl. Magnus Rietz, Box 1195, 131 26 Nacka Strand, tel 08-601 95 40

Kommittéer

Redaktionskommitté

Sammank. Maria Elsby, Uppegårdsvägen 25, 444 42 Stenungsund, tel 0303-77 03 01,
Johnny Apell, Ekedalsvägen 11, 373 00 Jämsjö, tel 0455-500 21
Leif Elsby, Uppegårdsvägen 25, 444 42 Stenungsund, tel 0303-77 03 01
Björn Linn, Ringblommegatan 42, 426 68 Västra Frölunda, tel 031-29 99 71
Lennart von Post, Betesvägen 23, 871 53 Härnösand, tel 0611-187 90
Anna Sandell, Sjöfartsverket, 601 78 Norrköping, tel 011-19 10 00
Dan Thunman, Eksoppsvägen 29, 756 46 Uppsala, tel 018-30 39 32

Programkommitté Stockholm

Sammank. Rickard Westerberg, Gillerbacken 26 8tr., 124 64 Bandhagen, tel 08-99 78 94
Ann-Kristin Herrmann, Nimrodsгатan 16, 115 42 Stockholm, 08-664 47 78
Bengt Karlzén, Gimlevägen 42, 182 33 Danderyd, tel 08-753 07 08
Thomas Wester, Thengdalsгатan 12, 116 41 Stockholm, tel 08-643 96 66

Programkommitté västkust

Sammank. Harry Sellmann, Tallbacken 12, 443 38 Lerum, tel 0302-142 06
Ingvar Dyberg, Vänerens Segl.styrelse, Box 6, 662 21 Åmål, tel 0532-184 40
Rune Johansson, Stamsjöbacken 32, 443 39 Lerum, tel 0302-124 04
Marie Tilosius, Båtman Lustigs гата 32, 422 57 Hisings Backa, tel 031-52 61 65

Programkommitté Norrköping

Sammank. Christian Lagerwall, Sjöfartsverket, 601 78 Norrköping, tel 011-19 10 00
Lars Andersson, Lidaleden 168, 603 81 Norrköping, tel. 011-28 43 98
Bengt-Åke Larsson, Garvareгатan 28, 602 22 Norrköping, tel. 011-10 59 62
Roger Larsson, Grundläggareгатan 110, 603 59 Norrköping, tel. 011-14 11 54

Övriga funktionärer

Revisor Rune Johansson, Stamsjövägen 32, 443 39 Lerum, tel 0302-124 04
Revisor Lars Ledelius, Sjöbacken 4, 427 37 Billdal, tel 031-91 16 42
Rev.supp. Erik Nordström, Liaholm 2204, 310 60 Ullared, tel 0346-390 91
Valbered. Leif Lehmann, Linnegatan 47, 413 08 Göteborg, tel 031-24 48 10
Valbered. Lars Malmquist, Hendelövägen 66, 603 82 Norrköping, tel 011-31 87 77,
Webmast. Bertil Östling, Kärrgränd 5, 162 46 Vällingby, tel 08-761 61 09,
e-mail: bertil.oestling@mbox200.swipnet.se

Följande medlemsavgifter gäller för verksamhetsåret 2002:

Enskild medlem bosatt i Sverige	150 kr.
Var extra familjemedlem på samma adress	50 kr.
Ideell organisation i Sverige	250 kr.
Företag/Myndighet i Sverige	1000 kr.
Medlem bosatt inom Europa	200SEK, 30US\$, 20€ el. DM50
Medlem bosatt utom Europa	270SEK, 40US\$, 30€ el. DM70

Ristna fyr, Estland

Foto & copyright: Thomas Wester